

Faik Baysal
KIRMIZI
SARDUNYA

♥
CAN

Faik Baysal
KIRMIZI
SARDUNYA

TÜRK YAZARLARI

1. basım: 1955, Varlık

ISBN 975-510-679-0

Faik Baysal / Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,

Eko Basımevinde basıldı ve ciltlendi. (1996)

Dizgi: Bedriye Başkan

Faik Baysal
KIRMIZI
SARDUNYA

ÖYKÜLER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

FAİK BAYSAL'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖBÜR KİTAPLARI

REZİL DÜNYA / roman
SARDUVAN / roman

Faik Baysal, 1.12.1922'de Adapazarı'nda doğdu. Çeşitli liselerde Fransızca ve İngilizce öğretmenliği yaptı. Gazetelerde, dergilerde çalıştı. İkinci Dünya Savaşı boyunca yedek subay olarak orduda görev aldı. Başından sonuna kadar Meydan Larousse'un çalışmalarına katıldı; ilk romanı *Sarduvan*'ı 1944 yılında yayınladı. Arkasından çok sayıda şiir, öykü ve roman yazdı. *Sarduvan*'la 'Orhan Kemal Roman Armağanı'nı, *Sanıcı Meydanı*'yla 'Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. *Faik Baysal*'ın Fransızcadan birçok çevirisi vardır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

KIRMIZI SARDUNYA

Not: Daha önce Perşembe Adası adı altında basılmıştır.
1. basım: Varlık (1955)

İÇİNDEKİLER

Perşembe Adası.....	9
Kırmızı Sardunya.....	34
Leke	90
Kestaneci Rahim	99
Azap Baba.....	107

PERŞEMBE ADASI

Bütün insanlar gibi canım sıkılır bazen benim de. Parasızlıktan mı, hayır. Havasızlıktan mı, yoo. Hiçbirinden değil. Canı sıkılan insan ne yapar? Parası varsa sabaha kadar içer. Bir yerde tavla oynar. Sinemanın birine atar kendini. Bir kahvenin sigara dumanıyla buğulanmış camı kenarına oturur, elini şakağına koyar, düşünür de düşünür sokağa karşı. Kavga edip bıçak çeker, hapishaneye girer pisi pisine. Ağlar ya da erkenden yatıp uyur. Ne bileyim ben ne yapacağını? Banka açar, parti kurar, başbakan olur, evlenir, boşanır. Yapar, canı sıkılan insan her şeyi yapar. Ben de hemen Perşembe Adasına kaçarım. Geçen gün yine ordaydım. Tanrı'nın yalnız benim için yarattığı pırl pırl bir kumsalda. Renk renk çakılların üstüne yan gelip oturdum, sigaramın dumanını savurdum uçsuz bucaksız denize. Uzaktan gökkuşağına bulanmış bir gemi geçti salına salına. Yalvardım çocuk çocuk kaptana. Acıdı halime, beni de aldı yanına. Bilmediğim bir dille konuştu benimle, ben de ona bilmediği bir dille derdimi yana yakıla anlattım. Ne güzel insanların birbirlerini anlaması be! Bir de dönüp baktım arkama, esmer bir kızın üfür üfür saçları gibi ışıltılı toprak yoktu artık. Deniz, şu ova topraklarını nakışlayan çimen yeşili denizdi yer gök. Sıcak iklimlerin kırmızı kanatlı kuşları dolaşıyordu havada. Kaptanı tanıyamadım bir türlü. Geniş şapkalı, mavi ceketli, çizmeleri yumurta topuklu bir adamdı. Upuzun bir dürbünle gökyüzünü tarıyordu boyuna.

- Yaklaşıyoruz, dedi, yaklaşıyoruz.
- Nereye? dedim.
- Perşembe Adasına.
- Nasıl bir ada bu?

- Altın, elmas, yemiş ve kızlarla dolu.
- Yaşa Kurt Lansen!
- Sen de yaşa Robenson!

Ne dedi? Ha, elbette Robenson'um ya. Her insan gibi biraz Robenson'um ben de. Gözlerim kıvılcımlandı, başka türlü görmeye başladım her şeyi. Geminin bacası kayboldu, kömür kokusu çekildi burnumdan. Direklere kocaman martı kanadına benzeyen yelkenler sarıldı.. Bir kızın etekleri gibi şiştiler hemen tuzlu tuzlu esen rüzgârlarla. Demir tekne ağaçlaştı, gıcırdadı, zift zift koktu. Burma bıyıklı, bellerinden yukarısı çıplak leventler fırladı güverteye. Kalındı, boğum boğumdu kolları. Özlemiyle yanıp tutuştukları masal bir kızı kucaklayacaklardı sanki. Az sonra sisler içinde yüzen, mercan mercan ışıldayan Perşembe Adasına doğru koşup bağırıldılar:

- Toprak, toprakkkk!

Birer dev gibi asıldılar küreklere. Kıpırmızı bir güneş doğdu, yuvarlandı gökyüzünün denize karıştığı, çivit çivit eridiği yerde. Afrika'yı çeviren tuzlu, koyu mavi denizin çakıl taşlarına dönüştürüp parlattığı, Sakinos Balığının kıpkırmızı iri gözüne benzeyen bir güneşti bu. Yo, gerçek Sakinos Balığıydı ordan bakıveren gemimize. Yelkenler, direkler, halatlar, kaptan Kurt Lansen, zifte bulanık tekne, kürekler leventler, iri iri elleri, yağ yağ koktu tümü de.

- Hoooo - ho - hoo - ho!

Yıldızlı bir gecenin kızılıcak alası sabahında yüz yüze çıktım gemiden, Perşembe Adasının altın, kumdan dünyasına ayak bastım. Çırçıplaktı, granit taşından oyulmuştu, bir kızdı, durup duruyordu karşımda. Muzdan, yapraktan, ananastan bir kız. Simsiyah gözleriyle bembeyaz güldü. Kurt Lansen'le anlaştığımız gibi kolayca anlaştım onunla da. Deniz sarhoşu acayip kuşların cıvıladığı ormanda, dev yapraklarla sazlardan örülmüş kulübesine aldı götürdü beni. Et, ekmek, rakı, köfte yoktu hiç. Yemişle karnımı doyurdu hep, yalnız yemişle. Dövü dövü yosundan bir yatak serdi altına. Hemen yalnız koynuma girdi sıcak sıcak. Sarı, mavi, yeşil bir boncuktu sanki.

- Merhaba abi!
- Merhaba Torik!

Hay Allah kahretsin, hiçbir yerde rahat yok insana be. Burda da şu Torik çıktı karşıma işte. Yenikapı da balıkçı Yusuf Kılçık'ı sorsanız kimse bilmez de Torik dediniz mi denizin dibinde bile olsa bulup çıkarırlar onu hemen. İlle de şu Perşembe Adasında kızla yatacağım sırada çıkagelir hep. Yine de inanamadım. Oysa deniz bomboştur. Ne Kurta Lansen vardı, ne kuşlar ne de Robenson. Hasır şapkamla pislikten kokuşan çakılların üstündeydim paramparça. Karşımda da kılçık sakallı, lüfer burunlu, çakıl gözlü, tuzlu çiğ balık ve savruk deniz kokan Torik'in yüzü asılıydı. Ağın kestiği kocaman, kırmızı kırmızı çilli elleri ve Yenikapı'yla dolu, yazın lodosa, kışın da poyraza açık göğsü hışır hışırdı. Bir duvar gibi duruyordu denizin önünde.

– Ne düşünüyorsun ağa vuran kılıç gibi be? diye sordu.
– Hiç! dedim sadece.
– Kalk hadi, kalk.
– Nereye yine?
– Kalk be yahu.
– Başım ağrıyor Torik.
– Ne biçim başın var senin de? Ne zaman görsem başın ağrır hep. Gel de iki tek atalım şurda Agop'ta. Tâze lâkerda verdim şimdi ona.

– Afiyet olsun.
– Neye?
– Benim canım istemiyor bugün.
Kızdı, ağın içinde çırpınan yaralı bir torik gibi çırpındı.
– İş yok bugün sende. Deniz bombok etmiş seni, dedi.
Yanıma uzandı, bir avuç tuzlu suya benziyordu.
– Neden böylesin sen be? diye sordu.
– Nasılım yani? dedim.
– Çaparya gibisin tıpkı, çaparya.
– Balık mı çaparya?
– Balık ya, senin gibi çok zor balık hem de. Oltaya çok güç vurur namıssız. Açlıktan ölmedikçe oyuna gelmez. O zaman bile İnci, Sedef ve Kılçık gibi aptallık etmez, oltaya saldırmaz hemen. Dipte, lodosta yakamozlanan iğneye hafif hafif kafa vurur. Alay eder insanla yani.

– Yapma be.

– Balıkçı acemimi ustamı şıppadak anlar. Çaparya'daki akıl hiçbirinde yoktur. Ne Mercan'da, ne Yunus'ta. Toysan, yakamozlanan ipin ağırlığını suyun içinde kurşuna kafa vuran Çaparya'dan ayıramıyorsan voli vurduğum sanıp hemen çekersin ol-tayı. O zaman Çaparya fır fır döner sevincinden. Seni lodosun yardımıyla dalgınlığa getirir. İğnenin çevresinde dolanır, bir ka-fa daha vurur. İp gerilmezse hemen saldırır. Kolyozu burnu bile kanamadan yutuverir.

– Vay anasını yahu!

– Çaparya'daki akıl ne sende vardır ne de bende. Otuz yıl-lık balıkçıyım şurda. Üf üf üfff, beni bile atlattı kaç kez. Bir gün yorulmuştum keraneciyi beklemekten. Sırtımı küpeşteye dayadım, dinleneyim dedim biraz. Olta birden gerildi, hemen ipe asıldım ben de. Biraz sonra masmavi bir Çaparya fırladı su-dan. İğne ağzını yırtmıştı, kıpkırmızı bir kan sızıyordu boğazından. Tam iğneyi çekip çıkaracaktım, sarı sarı gözleriyle bir baktı ki bana hiç sorma. Karşımda bir kız yalvarıyor sandım. İğneyi usulca çektim, başını okşadım, gözlerini öptüm, teneke-nin suyunu tazeleyip içine koydum usulca. Biraz sonra su kır-mızılıandı. Bir canım sıkıldı, deli olacaktım az daha. Sanki adam vurmuştum hani. Kan kaybediyordu durmadan. Koşuyor, tene-kenin duvarlarına canım gözleriyle tosluyor, kıvranıyordu acı-dan. Dayanamadım, oltamı atıp unutmaya çalıştım onu. Bir ara gözücuyla baktım, kıpkırmızı suyun içinde mavi mavi duruyor-du.

– Çok acımasız bir adamsın be Torik.

– Nedenmiş o?

– Salıver hayvanı gitsin yahu. Canını sen vermedin ya.

– Dur anam dur hele. Yetim lokması gibi boğazıma takılıp kalma sen de. Suyun içinde kımıldamadığını görünce öldü de-dim hani. Hay Allah, kırk yılda bir Çaparya yakalamıştım, beş dakika bile yaşamamıştı o da. Aldım elime baktım, oynamadı hiç. Mavisini de ölmüştü, gözleri de. Öptüm şapır şupur her yanını, öptüm de öptüm. Yemin ettim, Çaparya tutmayacaktım bir daha. Bıçağımı aldım, kesecektim, vazgeçtim sonra.

– Bir de utanmadan yiyecek miydin zavallıyı?

– Yok be, Çaparya yenmez. Güzel yem olur Çaparya. Ye-meye kıyamazsan bile seversin, okşarsın. Ölmediyse salıverirsin

yine canın isterse. Ölen bir balığı denize yollamayı hiç sevmem ben. Bir giderki suyun dibine insan ağlar, valla ağlar. Lâcivert suyun içinde pırıl pırıl yüzen Çaparya'yı tanıyamazsın. Düm-düz, nasıl attıysan öyle düşer dibe. Çaparya'nın ölümü insanın-kine benzer. Adamı ağılatır valla, ağılatır.

– Yeminini bozmadın ya?

– Yoo, ama bozacağım.

– Ne adamsın sen be Torik!

– Beni tongaya bastırdı namussuz. Ben onu kesmeye kıyamadım, atmaya da. Bırak dursun dedim tenekede kokuncaya kadar. Bir gürültü oldu birden, uçan balık sandım önce, baya korktum. Bir de baktım, teneke bomboştı. Bir kanı kalmıştı kırmızı kırmızı orda. Kapandan kurtulan bir sıçan gibi kaçmıştı hergele. Şaştım, ne görmüş ne de işitmişim böyle şey. Oturup ağladım hırsımdan . Öldü gibi yapıp aldattı beni, aldattı.

– Sen delisin Torik.

– Deliliği meliliği var mı bunun yahu?

– Hayvanı zaten salıverecektin.

– Tamam tamam, beni atlattığına içerledim. Neyse, boş ver. Diyeceğim şunu yani, Ölmeyi kolay kolay göze almaz Çaparya.

– Benim de Çaparya gibi mi olmamı istiyorsun?

– Elbette ya, elbette. Neye geldin bu dünyaya oğlum? Kıncın biraz sıkıştı mı, çabucak ölmeye mi? Ananı babanı ne zahmete soktun öyleyse? Şu denize bak, şu gökyüzüne bak, şu kayanın tepesinde güneşleyen tombul Yahudi kızına bak. N'oluyorsun, dünya yıkıldı da altında mı kaldın? Toparlan hadi, Agopta su koyverelim biraz. Ne başının ağrısı kalır ne bir şey.

– Balığa çıkmayacak mısın bugün?

– Gece çıkacağım.

– Yine Çaparya avlamaya mı?

– Çaparya nerde şimdi be? Tutacağım bir gün yine ama, nah, yaz şuraya. Ne gözlerinin sarısına bakacağım, ne pullarının mavisine. Bıçağı kaptığım gibi cart, yaracağım karnını. Hadi, midye gibi içine kapanıp durma şurda. Kalk ta Agop'a bir selâm çakalım.

Hay Agop'una da senin şimdi. Torik, beni Yenikapı'dan, gemilerden, Kurt Lansen'den, Afrika kuşlarından, Robenson'luğumdan da etti en sonunda. Uğramaz oldum bir daha oraya da. Sarı sarı gözlü Çaparya'ya acımayan adam bana acır mıydı hiç? Kaç kez dinledim bu masalı. Neler yapmadım unutamam için şu yaralı, zavallı Çaparya'yı, neler yapmadım. Unutmak istedikçe büsbütün unutamadım. Kafamın en ince yerine saplanıp kaldı. Nerde bir balık kokusu duysam şimdi mavi mavi, sarı sarı gözlü, şu Torik'in Çaparya'sı geliyor hemen gözümün önüne. Nerden de tanıdım şu herifi? Nasıl tanıdım, unuttum gitti bile. Agop'un meyhanesindeydi galiba. Lodoslu, deli bir rüzgârın oraya buraya savurduğu bir havaydı. Kendi masama gelmişti, durup dururken hem de. Şu Çaparya öyküsünü anlatmıştı yine bana. Çok sevmiştim Kılçık'ı o gece. O da ağlamıştı Çaparya'sına, ben de, Agop'ta. Nereye gitsem ben şimdi? Evde duramam, bağlasalar duramam. Tuğla yüklüdü kamyon, bir çocuğu ezdi şimdi. Gözlerimin önünde ezdi, gözlerimin önünde. Fatih'te, Acem Kurban'ın kahvesine mi, gitsem acaba? Olmaz, orda da Tanzimat artığı Muştaki Rıza Bey var. Kapıdan girer girmez görür beni. Durmadan tespih şakırdatan bir sürü moruğun arasından fırlayıp yanıma sokulur burgu burgu.

– Merhaba ya merhaba!

– Merhaba Muştaki Bey!

Bir süre o bana bakacak, ben de ona. Başında kahverengi, kocaman bir oturağa benzeyen hiç değişmeyen şapkası. Alnının ortasından başlayıp ağzına kadar uzayan tepesi tüylü, kozalak burnu. Yarı yarıya yumuk gözleri. Yaz kış arkasından çıkarmadığı kol ağızları ve yakası elekleşmiş paltosu. Biliyorum, şimdi gitsem, Muştaki Bey yine ordadır orda. Kesinlikle görür beni, masamın bir ucuna ilişir hemen. Tabac Ottoman markalı yaldızları yer yer dökülmüş teneke tabakasını açar, Birinci sigarasını jiletle ikiye bölüp sarı kehribar ağızlığa taktı bile. Kibritini de ben çaktım yine. Olsun, bir maliye emeklisi için bir kibrit kibrittir.

– Ne var ne yok bakalım?

– Yorgunluk Muştaki Bey.

– Dur hele dur, n'oluyorsun oğlum? Daha gençsin, çok genç. Ben senin yaşında Edirnekapi'dan Beşiktaş'a yürürdüm.

Bütün gün iki simitle çalışır, akşam da yine yürüyerek dönerdim eve. Cimrilikten filân sanma sakın. Böyle yapmasaydım, ben de Müfettişîlâ Kadri Hasır gibi bakkala bile faytonla gidip gelseydim açtım şimdi. Kırk yıl çalıştım bu millete ben, tam tamına kırk yıl. Aldığım maaş yüz yirmi beş lira be. Nasıl yaşar insan bununla? Et dört lira, peynir üç lira, kahve on iki lira. Bereket versin kirada değilim. Allah cemi cümlenin yardımcısı olsun.

– Amin Muştaki Bey amin.

– Yeni emekli olanlar bizim iki katımız para alıyorlar. Dayanamadım, bir mektup yazdım başbakana, yana yakıla anlattım bu kepezeliği. Tıs, ne ses ne seda. Ben de bu ülkenin bir evlâdiyım. Yaşlandık ama ölmedik daha. Ayrısı gayrısı var mı bu işin? Bekliyorum, dişimi sıkıp sıkıp bekliyorum. Baktım olmadı, bazı emekzedeler bir olup Cumhurbaşkanı'na çıkacağız. Gazetelerde bir şey var mı bugün?

– Bilmiyorum Muştaki Bey. Bugün hiç gazete okumadım.

– Yeni bir emekli kanunu hazırlanmış ta.

– Duymadım.

– Radyo söylemiş dün gece galiba.

– Radyo da dinlemedim.

– Bütün gazetelere baktım, öyle bir şey göremedim ben de. Cinayetten başka hiçbir şey yok dünyada. Bir kadın çocuğunu boğmuş. Bir adam da karısını, kaynanasını, baldızını et kıyar gibi kıymış. Benim gençliğimde böyle rezillikler olmazdı. Allah korkusu vardı o zaman. Şimdikiler karı kız peşinde koştuktan, sinemadan baş kaldırmıyor be. Ne ahlâk kaldı ne mahlâk. Allah beterinden korusun.

– Amin Muştaki Bey.

– Haberin var mı?

– Yok.

– Tramvaylara, vapurlara yüzde yirmi zam gelmiş yine.

– Ya!

– Fırıncılar da zam için Belediye kapısında kuyruğa girmişler. Zam zam zam. Yarın Kurban da ayaklanır, kahveyi on beşten yirmiye çıkarır. Emeklileri düşünen bile yok. Her şey fırladı, bizimkisi neyse yine o. Bu sabah yüz gram peynir için bakkal bakkal dolaştım valla. Çay da pahalalanacak diyorlar. Suç

Faik Baysal

KIRMIZI SARDUNYA

Faik Baysal, bu yapıtındaki öykülerinde gündelik yaşamlarını sürdüren sıradan kişilerden çok, belirgin ve canlı tipler üstünde duruyor. Gerçeği ve yaşadığımız toplum sorunlarını, insanın üstündeki etkileri ve yansımaları yönünden araştırıyor. Yazar için önemsenmesi gereken, insanları acımasız ve vurdumduymaz sermayenin yalan dolanlarla ne kılığa soktuğudur. Kestaneci Rahim ve Azap Baba, bu determinizmin en canlı tipleridir. *Kırmızı Sardunya* adlı gerçek bir olaydan yola çıkılarak yazılan öyküdeki, tüm aile bireylerini gözünü kırpmadan öldüren Mustafa, aslında bilinen bağlantıların üstüne çıkan ve kafamıza birer gerçek olarak sokulan sosyal dengesizliklere karşı başkaldıran bir efsane kahramanına dönüşür. Öyküyü baştan sona sürükleyen çarpıcı bir tip olan bu kahraman, hayata olduğu kadar ölüme de yeni bir düzen veren üstün bir insandır. Kitaptaki öbür öyküler de bu tür canlı tiplerini içermektedir.

Kapaktaki resim: CATHY DOUTRELIGNE

ISBN 975-510-679-0

9 789755 106793